

EGY CSILLAGHALMAZ SZÜLŐHELYE

MESSIER8, A LAGÚNA-KÖD

Kora nyáron a Kígyó és Nyilas csillagképekben, vagyis a Tejút centrumának irányában a bolygónkról látható égbolt egyik leggazdagabb területét pillanthatjuk meg. Csillaghalmazok, gömbhalmazok, sötét porfelhők és fénylő csillagkeletkezési régiók egész hada fedezhető fel itt, amatőr csillagászoként kisebb távcsővel pásztázva pedig lépten-nyomon jól ismert mélyégobjektumok egész sorába botlunk. Nem is csoda, hiszen galaxisunk Sagittarius nevű, a centrumhoz közel eső spirálkarjában járunk. A régió csillagközi felhőkomplexumai közül minden bizonnyal a legösszetettebb és az egyik leglátványosabb a Messier katalógusának 8. sorszámát viselő Lagúna-köd, a Tejút egy olyan izgalmas részlete, ami a gömbhalmazokat leszámítva önmagában hordozza a különböző mélyégobjektum-típusok legtöbbszörét. Sőt, ha kellőképpen elmélyedünk a kiterjedt ködösség fotografikusan megörökített részleteiben, szokatlan világokra bukkanhatunk itt, ezen a tőlünk nagyságrendileg 4000–5000 fényévre eső, kozmikus helyen

Nagy elődök fejtörője

Az igen feltűnő égterületet, a Lagúna-köd vidékét Giovanni Battista Hodierna, Galileo Galilei olasz követője a távcső első csillagászati használata után igen hamar, már 1654 előtt is vizsgálta, és magát a ködöt mint közepes fényességű „nebulózat” fel is jegyezte katalógusába. Ez azonban nem jelenti azt, hogy valóban magának a ragyogó gázködnek a fényét észlelte volna. A ködös, csillagokkal tűzdelt terület összetettsége és az akkori távcsövek gyenge minősége jó időre elbizonytalanította a csillagászokat: vajon a vizsgált objektum valódi köd-e, vagy épp egy nehezen felbontható csillaghalmaz? Egyesek szerint az M8-ban az 1680-as esztendőben észlelő John Flamsteed, az első angol királyi asztrológus nem vehette észre a ködösséget, hiszen annak csekély fényereje alulmarad a benne lakozó csillaghalmazéhoz képest, így csupán a csillaghalmaz tagjainak összeolvadó fényét láthatta. Az 1746-ban észlelő svájci Philippe Loys de Chéseaux például csillaghalmazként katalogizálta a jelenséget, míg egy évvel később, 1747-ben a francia Guillaume Le Gentil egy ködösséget és egy csillaghalmazt írt le. Amikor honfitársa, a híres üstökös-vadász Charles Messier 1764-ben rendszerbe vette a Lagúna-ködöt – hogy mások azt össze ne tévesszék a csóvás égi vándorokkal –, elsődlegesen a csillaghalmazt említi, és külön megjegyzi a 9 sagittarii csillag környezetében lapuló ködösséget. Így minden bizonnyal tudatában volt a Lagúna-ködnek mint

A nemzetközi díjas felvételt **PAPP ANDRÁS** készítette 20 cm tükrőátmérőjű Newton-asztrográfra szerelt Canon EOS 550D fényképezőgéppel Namíbiából, a déli félteke égboltja alól

Kozmikus üregrendszerben

csillaghalmaz-csillagköd együttes jelenségének. A korszak nagy csillagkatalógusát előkészítő, német gyökerű, angol John Herschel pedig az előzmények ismeretében már két katalógusszámmal is illette a területet. Ily nehézkes úton jutottak Európa korszakalkotó csillagásza arra a megegyezésre, hogy az NGC 6530 sorszámmal a halmazt, az NGC 6523-mal pedig a köd fényes (akkoriban éppen érzékelhető) centrumát jelöljék meg, melyek együttesen alkotják az M8-at, azaz a Lagúna-ködöt.

A több mint 100 fényév kiterjedésű, a Földről nézve 3 teleholdnyi területet lefedő Lagúna-ködről készült digitális felvételen első pillantásra feltűnik a csillagközi anyag formai változatossága, a csillagközi porból és gázból álló alakzatok sokszínűsége, a különböző objektumok egymásra rétegződése. E ritka gazdagság érthetővé válik, ha a Lagúna-ködöt egy nála sokkal nagyobb, a Tejút csillagmezőit átszövő molekulafelhő-komplexum megvilágított részeként értelmezzük. A molekulafelhő-képződ-

